

Gjengkriminalitet

En oversikt og noen spekulasjoner

Av forskningsstipendiat, cand. jur. RAGNAR HAUGE.

I

I slutten av 1920 årene ble det innenfor amerikansk kriminologi pekt på den rolle som gjengene synes å spille for ungdomskriminaliteten. Det første større arbeide som søkte å kaste lys over dette var Fredric Thrashers „The Gang“ som ble utgitt i 1927. Boken bygger på opplysninger om de ialt 1.313 ungdomsgjenger som Thrasher fant i Chicago. Nettopp bredden i materialet er styrken hos Thrasher — han har ikke som så mange andre trengt å foreta sine generaliseringer ut fra et spinkelt materiale.

Thrasher ser gjengdannelsene som et produkt av storbyens slumstrøk. Tidlig blir barna overlatt til gata og seg selv. Foreldrene har hverken lyst eller anledning til å ta seg av dem, og hverken skole, kirke eller andre sosiale institusjoner har den tiltrekning på dem at de kan øve noen innflytelse over hvordan de tilbringer sin fritid. Her kommer barna i kontakt med sine jevnaldrende, og dermed legges spiren til gjengdannelsen. Sammen med sine lekekamerater får de noe av det de voksne nekter dem — spenningen og gleden ved fellesskapet. Etterhvert som barna blir større blir fortauct foran gatedøra for begrenset som tumleplass, og de må utvide sitt territorium. Men i et overbefolket naboskap er et sted å leke mangelvare, og mulighetene til å utfolde seg uten å støte an mot andre, er begrenset. Det kreves ikke stor livsutfoldelse før det oppstår konflikter, enten med andre kameratgrupper eller med voksne. På denne måten blir gjengene tidlig stilt overfor en kamp for tilværelsen, og konfliktene med omverdenen knytter dem enda tettere sammen. Inntil gjengmedlemmene når 16—18 års alderen vil kriminaliteten bare utgjøre en del — og oftest en liten — av gjengens aktiviteter. Men på dette tidspunkt blir de stilt overfor et vendepunkt — mer eller mindre ytre tilfældigheter vil føre til at de fleste gjenger, dersom de ikke alt er gått i oppløsning, vil ta opp godkjente aktiviteter som sport eller politikk, mens noen vil gå over til å bli regulære kriminelle bander.

Også andre metoder ble tatt i bruk for å kaste lys over gjengenes rolle for kriminaliteten. Særlig søkte man å belyse i hvilken utstrekning de unge lovovertrедere hadde begått sine forbrytelser sammen med andre. Således konkluderte Healy og Bronner (1927) på grunnlag av en gjennomgåelse av 3000 saker at i 62 % av disse måtte påvirkningen fra kameratene karakteriseres som en av årsakene til lovovertrедelsene. Og Shaw og McKay (1931)

fant at av samtlige gutter som var tiltalt for en av Chicagos ungdomsdomstoler i 1928, hadde 88,2 % operert sammen med andre. For tyvsforbrytelser lå prosenten på hele 93,1. Og et utall av senere undersøkelser bekreftet disse observasjoner påny og påny.

Ytterligere bekreftelse fant man ved å bygge på lovovtrederes selvbiografier (Shaw 1930; 1931; 1938). Gjennom de skildringer lovovtrederne ga av sin barndom og ungdom fikk man en klar demonstrasjon av kameratenes rolle når det gjaldt oppmuntring til og opplæring i kriminalitet. For de yngre sto de eldre og mer langtkomne ungdomskriminelle som idealer, som de forsøkte å leve opp til.

Den innflytelse disse arbeidene har hatt for kriminologien er enorm — de er alle gått over til å bli klassikere. De har mer eller mindre ført til at ungdomskriminalitet og gjengkriminalitet er blitt oppfattet som identiske begrep. Og de førte også til at denne grenen av kriminologien delvis ble liggende i dødvanne — det siste ord på dette feltet var allerede sagt.

I midten av 1950-årene blusset imidlertid interessen for gjengkriminaliteten opp pånytt. Men mens formålet i mellomkrigstiden i første rekke hadde vært å belyse gjengkriminaliteten empirisk, var interessen nå gått mer over i teoretisk retning. Ved i stor utstrekning å bygge på data som allerede var innsamlet, søkte man nå ut fra mer generelle sosiologiske og sosial-psykologiske teorier å forklare hvordan og hvorfor en kriminell delkultur oppstår innenfor gjengene. Den første som tok problemet opp i sin fulle bredde var Albert Cohen (1955). Han fant forklaringen i de statusproblemer arbeiderklasseungdommen står overfor. I det moderne amerikanske samfunn dominerer middelklasseverdiene — den unge vokser opp i et samfunn hvor det som det legges vekt på er at man setter seg høye mål i livet, at man viser god takt og tone, at man viser respekt for andres eiendom, at man skaffer seg utdanning og boklig lærdom, at man legger seg til nyttige fritidssysler osv. Dette er den målestokk som samfunnet legger til grunn når det verdsetter det enkelte individ. Men arbeiderklassebarn står allerede fra starten av i en ugunstig utgangsposisjon når det gjelder å leve opp til disse verdiene. Selv om omgivelsene propaganderer middelklasseverdiene, hverken utstyrrer de den unge med midler til å møte dem, eller lærer ham til å leve opp til dem. Han er ikke omgitt av leketøy som har til hensikt å virke utviklende, hans omgivelser stiller ikke krav til ham om å være punktlig, velkledd og høflig, og fysisk styrke blir fremhevet for ham som et fortrinn. Og når han kommer på skolen, i ungdomsklubben eller andre middelklasse-orienterte institusjoner, vil han oppdage at han holder ikke mål, han vil bli møtt med misbilligelse, avvisning og straff.

Noen ungdommer vil forbli forholdsvis upåvirket av middel-

klassepåvirkningene, og de vil slå seg til ro med det de er. Andre vil sette alt inn på å leve opp til middelklasseverdiene, og kanskje klare å komme opp på rangstigen. Men for noen vil utilfredsstillelsen ved på den ene side å ha akseptert middelklassemålestoken og på den annen side innse at ens sjanser for å leve opp til den er minimale, være et problem. Og gjengkulturen er svaret på dette problemet — her vil den unge finne statuskriterier som han kan leve opp til og derigjennom oppnå den status som samfunnet ellers nekter ham, samtidig som den kan virke som et forsvar for hans selvoppfatning.

Gjengen er samtidig i opprør mot middelklasseverdiene. Den tar disse verdiene og snur dem opp ned — medlemmene stjeler, ikke for å samle eiendeler som kan gi dem status, men bare for å stjele; de river ned gateskilter og antaster gode borgere — bare for å kunne vise forakt for middelklassenormene, og for å oppnå status innenfor gjengen. Og det at dette skjer i gjenger — i ly av fellesskapet — virker til å redusere skyldfølelsen som de tross alt har fordi de innerst inne godkjenner disse normene.

En annen forklaring på gjengkriminaliteten er fremsatt av Walter Miller (1958; 1959). Han ser gjengkriminaliteten som en konsekvens av det sosiale miljø i samfunnets bunnskipt. Dette laveste skiktet i den sosiale lagdelingen er dominert av grupper av samme kjønn. Barna blir oppdratt i et hjem som består av to eller flere kvinnelige slektninger som bor sammen, ofte av to generasjoner. Barna har de ofte med forskjellige menn, og de eventuelle fedre opptrer bare mer sporadisk. Mennene på sin side holder sammen i sine egne grupper — de forlater dem av og til for å forsøke å stifte familie, men dette skjer bare mot gruppens vilje, og som oftest vender de tilbake til den etter en kortere tid. Denne delen av arbeiderklassen har sin egen, distinkte kultur. De ting som teller i tilværelsen og som angår en, er å holde seg unna vanskeligheter, særlig å unngå inngrep fra samfunnets side; å være barsk, vise fysisk tapperhet, ta sjanser og ikke være redd for konsekvensene; å være smart, kunne lure andre uten selv å bli lurt, kunne sno seg i tilværelsen; ikke være redd for de uvante og spennende situasjoner; å ha hellet med seg; å være selvstendig, ikke la noen bestemme over seg og gjøre som en vil.

Til han blir 10—12 år vokser gutten opp i den kvinnedominerte „familien“. Han lærer at kvinnene er de som teller, at mennene er farlige, foraktelige og attråverdige — spesielt på lørdagskveldene — og at en ordentlig mann er hatet for sin uansvarlighet.

I 10—12 års alderen bryter gutten ut av denne familiesituasjonen, og han danner sammen med noen av sine kamerater en gjeng. Dette er bare en naturlig utvikling, fordi hele den sosiale struktur består av slike grupper, og gjengen er bare den ungdommelige varianten. Det er her han får den trening som er nød-

vendig for å vokse opp til å bli tilstrekkelig hatet og beundret til senere å bli opptatt i den mannsdominerte sektor, og det er innenfor gjengen han løser de kjønnsrollekonflikter som den kvinneorienterte oppdragelsen har ført til.

En del av gjengens aktiviteter er kriminelle. Selve miljøbakgrunnen vil ofte virke til at det blir begått kriminelle handlinger, ved at kulturen på enkelte områder står i konflikt med legale normer, og ved at lovovertrедelser ofte er en lettere vei til å oppnå visse goder. Men de fleste av gjengenes aktiviteter er ikke lovovertrедelser. Hvorvidt gjengen skal gå i mere kriminell retning er avhengig av andre faktorer — om det er suksessfulle kriminelle i strøket som kan tas som forbilder, om det fins ungdomsklubber eller sosialarbeidere som kan øve innflytelse på gjengens aktiviteter osv.

Det er interessant å legge merke til likhetspunktene mellom Miller og Thrasher. Begge ser gjengkriminaliteten som en konsekvens av det videre sosiale miljø, og begge peker på at det ofte er tilfeldigheter som avgjør hvorvidt gjengen skal gli over i regulær bandevirksomhet eller ikke. Disse likhetspunktene skyldes kanskje at Miller er den eneste av 50-tallets kriminologer på dette område hvis teorier bygger på egentlige observasjoner.

Bloch og Niederhofer (1958) ser gjengkriminaliteten som en konsekvens av de vanskeligheter samfunnet stiller den unge overfor i puberteten. Mens disse vanskeligheter alltid har eksistert, skaper overgangen fra barn til voksen i det moderne samfunn større psykologiske problemer for den unge enn før. På den ene side blir han tidlig påvirket til å se frem til den dag han innlemmes i det voksne samfunn og får del i de goder som dette innebærer — penger, rett til selv å bestemme over sin egen person, rett til seksuell omgang osv. Men samtidig er ungdomstiden blitt forlenget; selv om den unge både biologisk og følelsesmessig er i stand til å tre inn i de voksnes rekke, blir han nektet adgang og holdt nede i et sosialt, økonomisk og rettslig avhengighetsforhold.

Gjengdannelsen virker til å lette det psykologiske presset, og i ly av gjengen kan individet opptre som voksen — eller rettere, opptre som han tror voksne opptre — og bli godtatt som voksen av sine likemenn. Han kan ha seksuelle forhold, drikke, ha ville kjøreturer med bil og foreta andre handlinger som sett fra den unges synspunkt er de voksnes privilegier.

Fra Cohen til Bloch og Niederhofer går det en utvikling i retning av å gjøre forklaringsprinsippene mer og mer kompliserte. Og det foreløpige toppunkt på denne utviklingslinjen danner Cloward og Ohlin (1960). Selv om det selvfølgelig er umulig å yte de forskjellige teorier noen rettferdighet med noen få linjer, gjelder dette i særlig grad Cloward og Ohlins arbeide. Det er opp-

bygget som en mosaikk, hvor de forskjellige teorier og empiriske observasjoner fra de forskjellige områder innenfor sosiologien og sosialpsykologien er satt sammen til et hele. Et hele som faller fra hverandre dersom man utelater en av delene. Noe annet enn selve rammen om arbeidet er det derfor umulig å gi.

Cloward og Ohlin tar utgangspunkt i en modell som er fremstilt av Robert Merton (1957). Det moderne samfunn er preget av at de normer som det blir lagt vekt på, er de som foreskriver målene — rikdom, makt, status — mens de normer som angir de midler som disse målene skal oppnåes ved, blir svakere fremhevet. Utdannelse er samtidig blitt den viktigste forutsetning for å nå målene på legal måte. Men slik samfunnsstrukturen er, er utdanning et privilegium for de høyere sosiale lag — for arbeiderklasseungdommen er adgangen til utdanning stort sett stengt. I denne situasjonen blir den eneste måten mange arbeiderklasseungdommer kan nå de institusjonaliserte mål på, å gripe til illegale midler — kriminalitet. Og denne måten er så meget mer nærliggende fordi de ofte vil kunne finne forbilder på dette området blant de voksne i sitt miljø.

II

I den senere tid har synet på gjengdanning blant ungdom endret seg. Thrasher så oppkomsten av ungdomsgjenger som noe typisk for storbyens slumstrøk, en oppfatning som er blitt delt av svært mange av de kriminologer som senere har beskjeftiget seg med spørsmålet. Og det var nettopp i disse gruppene av ungdom fra slumstrøkene og den lavere arbeiderklasse man fant de kriminelle gjengene. Nyere forskning inntar derimot det standpunkt at gjengdanning er noe som er mer eller mindre typisk for all ungdom, uansett hvilke sosiale lag de kommer fra. Ungdomstiden blir generelt betraktet som en periode hvor den unge vokser ut av familien og inn i kameratgruppene, og hvor disse gruppene overtar mange av de funksjoner som tidligere familien hadde.

I et av de ledende arbeider innenfor denne gren av sosialpsykologien uttrykkes det på følgende måte (Bossard og Boll 1960): „Til å begynne med er atskillelsene fra familien relativt kortvarige og tilfeldige — korte utflukter, slik som de nettopp flyveferdige fugleungene som setter avsted til en gren i nærheten, for kort etter å hoppe tilbake til det beskyttende redet igjen. Men etterhvert som tiden går øker disse utfluktene, ikke bare i hyppighet og varighet, men også i sin psykologiske og sosiale betydning. Det som skjer er at det som står i sentrum for barnets sosiale orientering endrer seg. Gradvis og umerkelig vokser lojaliteten overfor og interessen for kameratgruppen inntil den blir like stor, og tilslutt overgår det han føler overfor sin familie (s. 456)

... Etterhvert som barnet blir eldre, skifter gradvis den relative betydning som den unge tillegger kameratene på den ene side og familien på den annen. Som vi har vært inne på, er til å begynne med familien av størst betydning, mens kameratene spiller mindre rolle. Men når den vanlige gutt eller jente når sitt tolvte år, blir kameratene av større betydning for dem enn familien. Fra sitt tolvte til sitt tyvende år reorganiserer den unge sin personlighet i en mer og mer uavhengig retning (s. 464) ... kameratgruppen har stor betydning som den instans som øver kontroll over medlemmenes atferd. For å bli godtatt, må medlemmene leve opp til gruppens standarder. Kameratgruppen er en primærgruppe, medlemmene står i et intimt forhold til hverandre, de er relativt familiære og de står i et nært identitetsforhold til hverandre. Resultatet er at de er meget følsomme over hverandres misbilligelse, noe som betyr at gruppen øver et sterkt press overfor det enkelte individ (s. 526) ... Enhver kameratgruppe tenderer i retning av å ha en delkultur som helt er deres egen. Sagt på en annen måte betyr dette at enhver slik gruppe har sine spesielle aktiviteter, sine egne interesser, sine egne verdier og valg som går sammen og danner gruppens sosiale mønster (s. 530)".

Sammenlikner vi dette med de synsmåter som tradisjonelt er anvendt på gruppedannelsene blandt kriminell ungdom, må konklusjonen bli at de unge — enten de er lovovertredere eller ikke — ikke atskiller seg fra hverandre når det gjelder gruppetilhørighet. For begge kategorier av ungdom er den nære tilknytning til små, fast oppbygde kameratgrupper med sin egen distinkte kultur det vanlige.

Samtidig med denne utviklingen innenfor den generelle sosialpsykologi, har imidlertid synet på hvordan de kriminelle gjengene er oppbygd undergått en endring. En nylig foretatt undersøkelse av Lewis Yablonsky (1962) gir grunnlag til å stille seg noe skeptisk overfor påstandene om at kriminelle gjenger i regelen er slike fast oppbygde gruppedannelser som det i alminnelighet er hevdet innenfor kriminologien. Yablonsky tok for seg 30 gjenger i New York, og hans erfaringer gikk nærmest i motsatt retning. I et tilfelle intervjuet han 40 gutter som hadde deltatt i en gatekamp, som ifølge avisene, politiet, sosialarbeidere og almenheten ble utkjempet av seks forskjellige gjenger. Intervjuene viste derimot at mange av ungdommene helt tilfeldig hadde kommet tilstede på slagplassen, når de skulle anslå hvor mange som deltok varierte svarene fra 80 til 5000, og de fleste oppfattet ikke seg selv som medlemmer av noen gjeng. En av gjengene, „The Balkans“, fortalte at dette navnet tok de da de på politistasjonen ble spurt hva gjengen het — det ble foreslått av en av guttene som hadde historie på skolen. På grunnlag av sine undersøkelser konkluderte Yablonsky med at de kriminelle gjengene var meget diffuse

gruppedannelser. For å karakterisere dem innførte han begrepet „near-group“ — en gruppedannelse som hadde følgende kjennetegn: „1) diffus rolledefinisjon, (2) begrenset samhold, (3) ustabilitet, (4) minimal enighet om hvilke normer som gjelder, (5) skiftende medlemsskap, (6) uklart lederskap og (7) svakt definerede medlemsskapsforventninger.“ (s. 303).

Det samme er blitt hevdet på grunnlag av erfaringer fra England. I en undersøkelse foretatt i London, tok Peter Scott (1956) for seg 150 ungdommer som var straffet for lovovertridelser som de hadde foretatt sammen med andre. Av disse var det bare 17 stykker som han kunne klassifisere som medlemmer av egentlige gjenger og fire hvor opplysningene var for mangelfulle til å trekke noen sikker konklusjon. De resterende 130 — hele 86 % av samtlige — var derimot medlemmer av forskjellige typer av ustrukturerte gruppedannelser. På grunnlag av undersøkelsen og sine erfaringer med unge lovovertredere gjennom et tidsrom av mer enn 10 år, sier Scott: „I betraktning av den enighet som råder i litteraturen, er det overraskende at kriminelle gjenger med en leder, klart medlemskap, varighet over tid, et bestemt tilholdssted, opptagelsesseremonier og kriminelle målsetninger er så uvanlige.“ (s. 11). Og som vi skal komme tilbake til er det samme observert blant unge lovovertredere i Israel. (Eisenstadt 1951).

Tar vi for oss de empiriske data som har vært benyttet til å underbygge påstandene om den faste gjengtilknytning, vil vi også finne at de ikke er så entydige som de teoretiske resonnementer som er avledet av dem, synes å tyde på.

Av de data som har vært benyttet til å underbygge disse påstandene, er enkelte nærmest irrelevante til belysning av dette spørsmålet. Det gjelder de utallige undersøkelser basert på offisiell og halv-offisiell statistikk, som viser at ungdom i overveidende grad foretar kriminelle handlinger sammen med sine jevnaldrende. Men disse data gir ingen opplysninger om det forhold deltagerne står i til hverandre — varigheten, størrelsen og kontaktintensiteten av gruppedannelsen.

Heller ikke Thrasher's (1927) undersøkelse av gjengene i Chicago gir noe sikkert svar. Thrasher fant at mange av gjengene var av en størrelsesorden som gjør det nokså tvilsomt om tilknytningen mellom medlemmene var av særlig intim karakter. Hele 17 % av dem var på mellom 16 og 20 medlemmer, og 33 % på 21 medlemmer eller mer. Til tross for at han kommer til at de er primærgrupper i sosiologisk forstand, sier han: „De fleste gjenger er i en tilstand av ustabil likevekt. De som varer over flere år, er relativt sjeldne i forhold til det store antall rudimentære former (s. 37)“.

Dersom det er riktig at mange kriminelle gjenger i realiteten

er svært løst oppbygd, kan det være grunn til å stille et lite spørsmålstegn ved de vanlige forklaringene på gjengkriminaliteten. Disse bygger nemlig på at gjengene er fast oppbygde primærgrupper med sin egen distinkte delkultur som helt eller delvis står i strid med de normer som ellers hersker i samfunnet. Lovovertrædelsen er følgelig sett på som en konsekvens av at den unge forsøker å leve opp til gruppens normer. Hovedsaken i disse arbeidene er å forklare hvorfor en kameratgruppe utvikler en slik kriminell delkultur, og det er på dette punktet de anlegger forskjellige forklaringsprinsipper. At det enkelte medlem følger gjengkulturen har de derimot uten videre sett som en konsekvens av primærgruppresset innenfor gjengen.

Pioneren innenfor studiet av gjengkriminaliteten, Thrasher (1947), uttrykker det slik: „Gjengen er en primærgruppe (s. 288) . . . Det individuelle gjengmedlem er nesten helt ut kontrollert av presset fra gruppemeningen (s. 291)“. Shaw og McKay (1931) inntar det samme standpunktet: „Den kriminelle gjengen, som alle andre sosiale grupper, tenderer i retning av å utvikle sine egne atferdsstandarder som de forsøker å regulere og kontrollere medlemmenes atferd gjennom. Den straffer de som overtrer reglene og belønner de som er lojale og opptrer i samsvar med dem (s. 241)“. Cohen (1955) hevder: „ . . . kriminalitet er hverken en medfødt disposisjon eller noe barnet har funnet på av seg selv; barn lærer å bli kriminelle ved å bli medlemmer av grupper hvor kriminaliteten allerede er en etablert atferd og 'det man gjør' (s. 11)“. Bloch og Niederhofer (1958) sier: „Ungdomsgrupper innenfor middelklassen er ikke så tilbøyelige til å ha den formelle, nesten militære struktur som er karakteristisk for visse 'kampgjenger' i arbeiderklassestrøk slik som 'the Chaplains' og 'the Gaylords' i New York, selv om de har tilsvarende klart definerte uformelle former for lederskap og kontroll (s. 9)“. Og for Cloward og Ohlin (1960) er kriminelle gjenger pr. definisjon primærgrupper hvor kriminaliteten endog er det eneste kriterium på medlemskap og status: „En kriminell delkultur er en hvor bestemte former for kriminell atferd er vesentlige forutsetninger for utførelsen av delkulturens normer (s. 7) . . . vanemessig kriminalitet er definert som en forutsetning for godkjennelse og status i gruppen (s. 10)“.

Men for at en slik delkultur skal kunne oppstå og at gruppresset skal kunne få det enkelte medlem til å leve opp til delkulturens normer, er forutsetningen at medlemmene står i et relativt intimt forhold til hverandre. Hvis ikke, faller denne forklaringen bort. Men nettopp her kan vi kanskje finne et nytt utgangspunkt til forståelse av gjengkriminaliteten. Ser vi Bossard og Bolls synspunkt på den ene side og Yablonsky og Scotts på den annen i sammenheng, kan vi reise spørsmålet om ikke de

kriminelle gjengene er *mindre* primære enn de vanlige ungdomsgrupper. Dersom dette er riktig — at kriminelle gjenger vanligvis er løsere oppbygd enn andre ungdomsgrupper, og at gjengmedlemmene står i et mindre intimt forhold til hverandre enn andre ungdommer — kan vi kanskje i den manglende dybde i interaksjonsforholdet mellom gjengmedlemmene få et nytt inntak til forståelsen av dette problemet.

Fins det så noen holdepunkter for å anta at kriminelle gjenger har en løsere struktur enn vanlige ungdomsgrupper?

Alle de amerikanske forskere som har beskjeftiget seg med gjengkriminaliteten er stort sett enige om at den er et typisk arbeiderklassefenomen. Dersom vår oppfatning om ungdomsgruppens struktur er korrekt, skulle vi derfor vente å finne at stabile gruppedannelser er minst utbredt blant ungdom innenfor arbeiderklassen. Og på dette punkt kan vi finne støtte hos Bossard og Boll (1960): De hevder nemlig om ungdomsklikkene — som er den betegnelse som de bruker om de ikke-kriminelle ungdomsgruppene — følgende: „(Klikken) . . . er viktigst på overklassenivået, hvor den er uformell og intim. Innenfor middelklassen er klikkene mer formelle, hemmet og konvensjonelle. Medlemmene deltar på mange felt, men i en mer begrenset utstrekning enn innenfor overklassen. Klikkene innenfor middelklassen er mer tilfeldige og ofte formelt organisert. Det er imidlertid bemerkelsesverdig å se at gutter og piker innenfor underklassen som regel ikke deltar i klikker . . .“ (s. 519). Vi skylder riktignok å gjøre oppmerksom på at når det gjelder kriminelle gjenger danner disse ifølge Bossard og Boll et unntak fra regelen. Det er imidlertid god grunn til å stille seg skeptisk til denne påstanden, idet den så å si utelukkende er bygget på Thrashers observasjoner.

Det fins imidlertid en undersøkelse som direkte har forsøkt å kaste lys over de forskjeller og likheter som eksisterer mellom kriminelle og ikke-kriminelle ungdomsgrupper. Den er foretatt av Eisenstadt (1951), og gjelder immigrantungdom i Israel. På grunnlag av undersøkelsen konkluderer Eisenstadt: „*Gruppens stabilitet, organisasjon og solidaritet*. På alle disse områdene eksisterte det en utpreget forskjell, idet de kriminelle gjengene på samtlige områder rangerte lavest. I realiteten var stabiliteten av enhver kriminell gjeng ekstremt lav. Ungdommene skiftet gruppe meget ofte, og den enkelte gruppe hadde bare en minimal grad av organisasjon. Det fantes så å si ingen permanente mål som aktiviteten var rettet mot. Gruppene skiftet interessen fra et felt til et annet, fra nasking til kinobesøk etc., og ethvert slikt skifte innebar en forandring i medlemskap og organisasjon. Det fantes så å si ingen faste roller, og de unges forhold til hverandre endret seg ofte, selv om det fulgte et leder-underordnet mønster

hvor fysisk aggresjon spilte en stor rolle. I motsetning til dette viste de sosialt tilpassede gruppene en høyere grad av stabilitet og organisasjon.“ (s. 38).

Det synes altså som om det skulle være et reellt grunnlag for å hevde at ihvertfall en del av de kriminelle gjengene skiller seg fra vanlige ungdomsgrupper ved at de er av en mindre primær karakter.

Før vi går over til å drøfte de konsekvenser dette synet har, må vi imidlertid trekke forbindelseslinjen over til norske forhold. Vi har i det foregående utelukkende beskjeftiget oss med utenlandske — særlig amerikanske — undersøkelser og teorier. Men selv om både ungdom og kriminalitet finnes overalt, er det uvisst i hvilken utstrekning forklaringsprinsipper bygget på undersøkelser foretatt i utlandet har gyldighet for norske forhold. Når det gjelder gjengkriminaliteten — som på så mange andre områder — inntar imidlertid amerikansk kriminologi en ubetinget lederplass. At vi har lagt hovedvekten på denne har derfor vært en nødvendighet.

La oss derfor forsøke å se i hvilken grad de sparsomme norske data er i overensstemmelse med de utenlandske. Og det første spørsmålet er da i hvilken utstrekning ungdomskriminalitet synes å være en gruppeaktivitet i vårt land. Her kan vi finne svar i den offisielle statistikk, som fra og med 1957 har gitt oppgaver til belysning av dette. Politistatistikken for 1961 viser f. eks. at av de siktede 5—9 åringer hadde 86 % begått lovovertrædelsene sammen med andre. For 10—13 åringer var prosenten 83, for 14—17 åringer 70, for 18—20 åringer 49 osv. med en markert nedgang med økende alder. Politistatistikken synes derfor klart å bekrefte at ungdomskriminalitet i stor utstrekning blir foretatt i grupper.

Men som vi har vært inne på, kan ikke statistikken si noe om hvordan disse gruppene er bygget opp. Og til belysning av dette spørsmålet er de data som står til rådighet mangelfulle. Den eneste som såvidt har kommet inn på spørsmålet, er Knut Sveri i et par mindre undersøkelser.

I en undersøkelse etter Rock'n Roll opptøyene i Oslo høsten 1956 (Sveri 1957) fant han at de aktive deltagerne hadde sine hjem spredt rundt i hele byen. „Av dette har vi imidlertid ikke lov til å slutte at de agerende ikke kjente hverandre på forhånd. Om man ser i politidokumentene viser det seg at flere oppgir navn på kjente som de enten har vært sammen med eller som de har iaktatt. Dette fremgår også av svaret på spørsmål om hvem de var sammen med og om de traff mange kjente — 15 stykker svarer at de traff mange kjente og bare 4 stykker opererte alene. Det synes derfor som om kjernen av aktivistene har hatt peiling på hverandre fra før.“ (s. 204). Denne undersøkelsen synes di-

rette å bekrefte Yablonskys inntrykk — at det regulære er en svært utvannet form for gruppedannelse.

Det samme inntrykk bekreftees av en senere undersøkelse. Sveri beskriver her (1959) en norsk gjeng som ble rullet opp av politiet, og som besto av ialt 21 gutter med en kriminell kjerne på 7, som opererte sammen over et tidsrom av ca. to og et halvt år. Til tross for at han konkluderer med at: „Bortsett fra den forbausende iherdighet som disse barn har vist, er det et annet forhold som tiltrekker seg oppmerksomheten, at de hele tiden opptrer i gjeng, i en gruppe (s. 142)“, er det tvilsomt hvorvidt han mener at den har karakter av en primærgruppe. Han sier nemlig senere i samme artikkel: „Mitt inntrykk er nemlig at et av de karakteristiske trekk ved bandevirksomheten er gjengenes *løse struktur*. Et eksempel på dette er den bande som ble beskrevet i eks. 4.“ (s. 143—144).

Begge disse undersøkelsene synes derfor å gi et visst grunnlag for å hevde at gruppedannelser blant kriminell ungdom er av en relativt løs karakter. Dette stemmer også overens med det inntrykk man får fra politi og barnevernshold.¹⁾

Det neste spørsmål er i hvilken grad gruppedannelse er noe særegent for kriminell ungdom, eller om det gjelder for ungdom i sin alminnelighet. I en undersøkelse av Eva Nordland (1949) — som vi senere skal komme tilbake til — skildrer hun forholdet slik: „Det er en lang utviklingslinje vi kan øyne her: Barna er sterkt bundet til foreldrene og sterkt avhengig av dem. Så blir interesse og oppmerksomhet med økende alder over på kameratene i flokken, og en blir stadig mer avhengig av dem. Etter hvert går så denne interessen over til å gjelde noen få fortrolige venner, kanskje bare en, og dette forholdet igjen forbereder en for kjærlighet og ekteskap“ (s. 72). Og om gruppens innflytelse sier hun: „I denne første ungdomsalderen blir en også mer avhengig av gruppens anerkjennelse og ros. Ja, ofte kan gruppens dom være avgjørende for ens meninger og handlinger. Kameratenes fellesmeninger, deres mishag og anerkjennelse blir nå ofte den viktigste målestokken en bruker“. (s. 58). Eva Nordlands undersøkelse peker derfor sterkt i retning av at gruppedannelse er det vanlige blant ungdom i sin alminnelighet.

Derimot må man lete forgjeves etter undersøkelser som belyser hvordan disse gruppedannelsene er oppbygget, og det er heller ikke foretatt noen undersøkelse som har forsøkt å sammenlikne strukturen i kriminelle og ikke-kriminelle grupper.

Selv om de norske data som kan belyse de hypotesene som vi

¹⁾ Psykologen Jan Brøgger, som er igang med en undersøkelse av en gjeng i Oslo-området, bekreftet også på et seminar ved Institutt for Kriminologi og Strafferett høsten 1962 dette inntrykket.

har stilt opp altså er uhyre skrøpelige, er de imidlertid ikke på noe punkt i direkte motstrid med de utenlandske. Det er derfor fristende å tro at dersom det hadde eksistert data til belysning av disse hypotesene, ville de trukket i samme retning som de utenlandske. Men selv om våre data er spinkle, vil vi likevel ta utgangspunkt i det de synes å tyde på — at de kriminelle gjenger i alminnelighet er preget av en løsere oppbygning enn andre ungdomsgrupper. For innenfor kriminologien har man alltid hatt det privilegium å kunne teoretisere over relativt spinkle data — et privilegium vi vil utnytte i det følgende.

III

I 1945 foretok Eva Nordland (1949) en undersøkelse av hvordan skoleungdom oppfattet sine jevnaldrende. Ungdommene ble gitt en stil over emnet: „Hvordan mener du en gutt (pike) på din alder skal være?“, og et av de mange spørsmål som ble tatt opp var forholdet til det annet kjønn. Av besvarelsene gikk det frem at av de pikene som drøftet spørsmålet var så å si alle imot „fri kjærlighet“. På den annen side sa mange av pikene at andre jevnaldrende piker var av motsatt mening: „Selv om hver enkelt av de unge pikene hadde denne samme innstilling til spørsmålet om „fri kjærlighet“, så sto likevel hver enkelt helt alene med den i hver ny situasjon som oppsto. De ville da føle seg usikker i sin „gammeldagse“ holdning: „Det er bare meg som er slik“. — „Det er bare meg som mener dette“. Det må de jo slutte seg til fra de mange „moraldiskusjoner“ og uttalelser om moderne ungdom. Det er typisk at mange av de pikene som uttaler seg i dette spørsmålet, sier: „Det jeg vil si nå, vil nok de fleste være uenig i.“ Og så kommer da en uttalelse som svarer nøyaktig til flertallet av uttalelsene. I slike situasjoner vil nok frykten for å ergre den annen part og kanskje også støte ham fra seg, veie sterkt, men også nettopp frykten for å være latterlig og annerledes enn de andre. Resultatet blir da lett at de handler *mot* sin overbevisning.“ (s. 91).

Dette at de unge synes å være under et fiktivt sosialt press fra sine jevnaldrende, er noe som også er observert av Ragnar Rommetveit (1953). I en undersøkelse i en vestlandsbygd ba han 26 gutter og 30 jenter plasere seg selv på et skjema etter hvorvidt de anså seg selv for å være „svært“, „mye“, „middels“, „lite“, „svært lite“ eller „slett ikke“ kristelige. De ble samtidig bedt om å si hvem de anså for å være henholdsvis „svært kristelige“, „middels kristelige“ og „slett ikke kristelige“. Resultatene viste at alle de 26 guttene anså seg selv for å være mer kristelige enn sine jevnaldrende, og dette var også utpreget blant jentene. På grunnlag av undersøkelsen konkluderer Rommetveit med at:

„... de sosiale normene fra de jevnaldrende når det gjelder religiøse holdninger er høyst fiktive, litt mer for gutter enn for piker, og litt mer når det gjelder religiøs tro enn når det gjelder religiøs motivering og rituell atferd“ (s. 122).

Begge disse undersøkelsene konkluderer altså med at de unge føler seg under et press fra sine jevnaldrende henholdsvis på det seksuelle og det religiøse området, og at dette presset er fiktivt, i den forstand at det avviker fra det hver enkelt mener er den „rette“ adferd. I begge undersøkelsene er det de jevnaldrende som er den sosiale kategori de unge ser seg i forhold til. Vi kan derfor reise spørsmålet — er dette gruppepresset noe som individet følger rettet mot seg fra den engere kameratgruppe, eller fra den videre gruppe av jevnaldrende?

En undersøkelse av unge gutters alkoholvaner kan kanskje kaste et visst lys over dette spørsmålet (Christie & Hauge 1962). Et representativt utvalg av Oslo gutter mellom 14 og 18 år ble først spurt om hvor mange av de guttene på deres egen alder som de kjente drakk henholdsvis øl, vin og brennevin av og til. Når besvarelsene ble sammenliknet med det faktiske forhold innenfor vedkommende aldersgruppe, viste det seg at oppfatningene av kameratenes drikkevaner stort sett korresponderte med dette. Det var også en meget sterk sammenheng mellom det enkelte intervjuobjekts faktiske alkoholbruk og oppfatningen av bruken blant vennene. På dette spørsmålet var det derfor ingen tendens i retning av å tillegge kameratene noe større alkoholkonsum enn en selv. Deretter ble de spurt om hvor mye de selv drakk i forhold til sine jevnaldrende — dette spørsmålet var altså ikke begrenset til bare å gjelde kameratene. Her viste det seg imidlertid at det var en utpreget tendens i retning av at guttene trodde de andre jevnaldrende drakk mer enn de selv.

Selv om selve spørsmålsstillingen innbyr til en litt forsiktig fortolkning — det første spørsmålet gjaldt antallet gutter som drakk og det andre alkoholkvantiteten — tyder resultatene på at de unge har et ganske godt kjennskap til kameratenes atferd, mens derimot oppfatningen av de jevnaldrendes atferd i sin alminnelighet er feilaktig. Det den unge tror er de andres atferd, vil han høyst sannsynlig også oppfatte som deres forventninger til ham. På grunnlag av denne siste undersøkelsen har vi derfor grunn til å tro at det fiktive press ikke kommer fra den engere kameratgruppe, men fra den større gruppe, de jevnaldrende. De tre undersøkelsene tyder også på at presset fra de jevnaldrende går i retning av mer avvikende atferd i forhold til de normer som hver enkelt av de unge bekjenner seg til — friere seksualliv, mindre kristelighet og større alkoholbruk.

Hva er så årsakene til at de unge ofte feiltolker de jevnald-

rendes forventninger? Som vi så forklarte Nordland det ut fra „moraldiskusjoner og uttalelser om moderne ungdom“. Rommetveit legger derimot særlig vekten på at religiøs tro er et høyst privat felt for den enkelte, og den blir derfor ikke gjenstand for debatt de unge imellom. De vil istedet trekke slutninger om de andres religiøse innstilling ut fra deres atferd. Men denne atferden trenger ikke si noe direkte om den religiøse innstilling — at man går på kino istedetfor på bedehuset trenger ikke bety noen avvisning av det bedehuset står for — det kan bare ganske enkelt skyldes at man har mer lyst til å gå på kino enn på bedehuset.

Uten at vi vil begrunne det nærmere her, tror vi at både Nordland og Rommetveit peker på hver av de to viktigste forklaringsprinsippene — påvirkninger fra massemedia og tolkninger bygget på ytre atferd.

Vi kan nå trekke forbindelseslinjen over til det foregående. Vi forsøkte der å underbygge den hypotese at gruppedannelsene blant unge lovovertredere er av en mindre primær karakter enn blant ungdom i sin alminnelighet. Eller sagt på en måte som ligger nærmere opp til den språkbruk vi har anvendt her — de kriminelle gjengene vil ligge nærmere opp til gruppedannelser bestående av „jevnaaldrende“, mens ungdomsgrupper ellers mer vil ha karakter av gruppedannelser bestående av „kamerater“. Som vi har sett, vil dette ha konsekvenser for hvordan det enkelte medlem vil opfatte de forventninger han føler rettet mot seg fra de andre. Fordi de kriminelle gjengene har en relativt diffus karakter, vil kontaktene mellom medlemmene være av en relativt overfladisk karakter. Medlemmene vil feiltolke hverandres forventninger, og den manglende dybde i interaksjonsforholdet vil samtidig gjøre det vanskelig å få korrigerende oppfatningene. Som vi har sett av de refererte undersøkelsene, synes disse feiltolkningene å gå i negativ retning — det fiktive sosiale press fra gruppen blir et press i negativ retning, i relasjon til hva det enkelte medlem selv mener er den rette adferd. I de mer primære ungdomsgrupper vil derimot det dyperegående interaksjonsforhold gjøre at slike feiltolkninger regulært ikke vil finne sted, og dersom de skulle forekomme, at de relativt hurtig vil bli korrigeret.

Gruppedannelsens struktur vil derimot antagelig ha mindre å si når det gjelder gruppens betydning for den unge. Enten den er fast eller løst oppbygd er det den han er medlem av, og behovet for å bli godtatt og anerkjent av de andre vil derfor alltid være tilstede. Enten den unge er medlem av en stabil ungdomsgruppe eller en kriminell gjeng, vil han derfor forsøke å leve opp til det han mer eller mindre med rette vil opfatte som de andres for-

ventninger²⁾. Og fordi gruppestrukturen gjør at den unge som er medlem av en kriminell gjeng feiltolker de andres forventninger, vil det at han forsøker å leve opp til disse forventningene kunne føre ham ut i kriminalitet.

Nettopp i den løse gruppestrukturen kan vi derfor kanskje finne et nytt inntak til forståelse av gjengkriminaliteten. I motsetning til de vanlige synsmåter tror vi ikke det er medlemskapet i den fast oppbygde gruppe av kriminell ungdom med en egen kriminell delkultur som fører en ungdom inn i kriminalitet. Vår hypotese er tvert om at det er mangelen på tilknytning til en ungdomsgruppe — en gruppe som kan beskytte ham mot de feiltolkninger han ellers ville gjøre seg skyldig i — som har et slikt resultat.

Men la oss presisere at dette bare er en hypotese. De empiriske data vi har bygget på er spredte og tilfeldige. Før vi kan komme over fra hypoteser til teorier bygget på empirisk grunnlag, trenger vi mer kunnskap både om kriminelle gjenger og andre ungdomsgrupper.

Ragnar Hauge.

Litteratur.

- Bloch, Herbert A. and Arthur Niederhoffer: The Gang. New York 1958.*
Bossard, James H. S. and Eleanor Boll: The Sociology of Child Development. New York 1960.
Christie, Nils og Ragnar Hauge: Alkoholvaner blant storbyungdom. Oslo 1962.
Cloward, Richard A. and Lloyd E. Ohlin: Delinquency and Opportunity. London 1960.
Cohen, Albert K.: Delinquent Boys. Glencoe 1955.
Eisenstadt, S. N.: Delinquent Group-Formation among Immigrant Youth. British Journal of Delinquency. Vol. 2; 1951/52 s. 34—45.
Healy, William and Augusta Bronner: Delinquents and Criminals. New York 1926.
Merton, Richard A.: Social Theory and Social Structure. Glencoe 1957.
Miller, Walter B.: Lower Class Culture, as a Generating Milieu of Gang Delinquency. Journal of Social Issues. Vol. 14, 1958, s. 5—19.
 — Implications of Urban Lower Class Culture for Social Work. The Social Service Review. Vol. 33, 1959, s. 219—236.
Nordland, Eva: Ungdomspsykologi. Oslo 1949.

²⁾ Uten at vi vil komme nærmere inn på det her, er det mulig at de kriminelle gjengene er av større betydning for sine medlemmer enn de vanlige ungdomsgruppene. Det er nemlig meget som tyder på, at tilknytningen til den andre gruppe som er av sentral betydning i ungdomstiden — familien — er mindre fast for unge lovovertredere enn andre unge, og at derfor gjengen også må fungere som substitutt for familien.

- Rommelveit, Ragnar*: Social Norms and Roles. Oslo 1953.
- Scott, Peter*: Gangs and Delinquent Groups in London. *British Journal of Delinquency*. Vol. 7, 1956/57, s. 4—26.
- Shaw, Clifford R.*: The Jack-roller. Chicago 1931.
- The Natural History of a Delinquent Career. Chicago 1931.
- Brothers in Crime. Chicago 1938.
- and *Henry D. McKay*: Social Factors in Juvenile Delinquency. Washington 1931.
- Thrasher, Frederic M.*: The Gang. Chicago 1927. Fourth impression 1947.
- Sveri, Knut*: Rock'n Roll opptøyene i Oslo. II. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*. Vol. 45, 1957, s. 201—209.
- Barnekriminaliteten. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*. Vol. 47, 1959, s. 132—147.
- Yablonsky, Lewis*: The Delinquent Gang as a Near-Group. I Wolfgang, E. Marvin and Norman Johnston: *The Sociology of Crime and Delinquency*. New York 1962.